

Нелін Євген

кандидат педагогічних наук,
незалежний дослідник,
м. Київ, Україна
ORCID:0000-0001-5612-8589,
e-mail: ievgen.nelin@i.ua

ПЕДАГОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СЕЛФ-ПСИХОЛОГІЇ

Анотація. У статті проаналізовано основні положення селф-психології Х. Кохута та розкрито її потенціал для теорії і практики виховання. Наголошено, що селф-психологія є одним із напрямів психоаналізу, у фокусі уваги якого постають проблеми нарцисизму і самопізнання. У сучасних умовах індивідуалізації освіти, коли система прагне до задоволення будь-яких забаганок дітей, особливого значення набувають дослідження, в яких розкриваються проблеми розвитку самості як центру усталених психічних структур особистості, що сприяє її саморозвитку і цілісності. Встановлено, що для формування цілісної самості необхідною умовою виховання є радість і блиск в очах батьків і повна підтримка дій дитини. Натомість реакції байдужості, ворожості і постійної критики дій дитини закарбовують у неї низьку цінність, що гальмує відчуття впевненості у собі. Закцентовано, що у ранньому шкільному і підлітковому віці функції з підтримки дитини покладаються на учителів та однолітків. Розкрито, твердження, що важливе значення для сучасного покоління мають коментарі і вподобайки під дописами у соціальних мережах, а також долучення до субкультури селфі як одного зі способів самовираження. Доведено, що згідно з ідеями Х. Кохута, для успішного розвитку самості є бути задоволено три потреби особистості: у відображенні (дзеркалізації), ідеалізації і дублюванні. Узагальнено, що процес виховання дитини має фокусуватися на засвоєнні моральних цінностей і формуванні відчуття себе частиною спільноти. Аби сприяти цьому, учитель повинен проявляти до дітей емпатію, інтерес та підтримку їх творчих пошуків. В іншому не випадку у дітей буде укріплюватися фрагментарна самість, яка позначатиметься такими рисами, як незбалансованість, спустошеність, надмірна агресія і бентежність. Зважаючи на втрату смислових орієнтирів багатьох дітей для подальшого навчання, перспективи нових розвідок вбачаємо у дослідженні екзистенціального аналізу і способів його використання у сучасній практичній педагогіці.

Ключові слова: селф-психологія, психоаналіз, психоаналітична педагогіка, самість, нарцисизм, виховання, Х. Кохут.

Постановка проблеми. Криза сучасної педагогіки, яка позначається посиленням ідей альтернативного навчання і зростанням ролі дистанційної освіти з однієї сторони та повсюдним зниженням рівня знань, духовним спустошенням і загостренням деструктивних настроїв учасників освітнього процесу з іншої сторони, спонукає до пізнання найбільш знаних у світі психоаналітичних теорій розвитку особистості. Загальновідомо, що в межах психоаналізу сформувалася своєрідна концепція педагогічного супроводу, перевиховання і психокорекції, яка у наукових колах отримала назву психоаналітичної педагогіки. В ідеях прихильників класичного психоаналізу педагогіка орієнтувалася на різні дитячі переживання, сексуальну просвіту і творчу самореалізацію особистості. Послідовники юнгіанської течії робили акцент на особистісній типології учасників освітнього процесу, архетипах колективного несвідомого, розвитку дитячої уяви. Натомість прибічники теорії індивідуальної психології зосереджували увагу переважно на «замкнутості» дітей, комплексі неповноцінності, особливих освітніх потребах учнів тощо.

Психоаналітична педагогіка сьогодні продовжує активно розвиватися як в умовах класичного (ортодоксального або фрейдистського) психоаналізу, так і в межах його модифікацій. Загально прийнятою є теза, що сучасний психоаналіз складається з понад сотні різних теорій, концепцій, шкіл і течій, відмінності між якими часто настільки великі, що деякі фахівці говорять про множинність психоаналізу. На тлі таких відомих напрямів, як неофрейдизм, теорія об'єктних відносин, аналітична й індивідуальна психологія, концепція психоаналітичної педагогіки у другій половині ХХ ст. набула великого поширення в інших течіях, як-от у селф-психології, екзистенціальному, транзактному і гуманістичному аналізі. Попри те, що ідеї психоаналітичної педагогіки у контексті кожного з напрямів мають свої особливості, сучасні розвідки свідчать, про те, що педагогічний потенціал багатьох теорій психоаналізу досі залишається «tabula rasa».

Аналіз останніх досліджень з проблеми. Сучасні українські дослідники неоднозначно характеризують концепцію психоаналітичної педагогіки. Зокрема, О. Петренко визначає психоаналітичну педагогіку як спробу творчої історико-педагогічної реконструкції. Дослідниця наголошує, що у минулому головним завданням психоаналітичної педагогіки було розширення поля свідомості особистості і формування її готовності до виконання системи різних соціальних ролей (Петренко, 2017). У розвідках Є. Неліна (Нелін, 2017) психоаналітична педагогіка постає як напрям альтернативної освіти, що розвинувся на засадах антипедагогіки і реформаторської педагогіки. Напрацювання А. Вертеля дають можливість визначити психоаналітичну педагогіку як своєрідну технологію перевиховання, спрямовану на допомогу дитині у самопізнанні (Вертель, 2015). Також, у праці Ю. Кушнір і Т. Більо (2017) психоаналітична педагогіка подається як один із методів перевиховання, що може бути реалізований у позакласній роботі ЗЗСО завдяки

упровадженню психоаналітико-педагогічних консультацій. Власне, такий спосіб упровадження психоаналітичної педагогіки найбільш повно був представлений в однойменній праці австрійського вченого Г. Фігдора, якого часто помилково вважають засновником цього напрямку освіти.

Загалом, попри певну невизначеність щодо поняття «психоаналітична педагогіка», цей напрям має великий потенціал у теорії і практиці виховання. Зокрема, у цьому дослідженні повертаємося до одного з напрямів психоаналітичної педагогіки, у фокусі уваги якого постають проблеми нарцисизму і самопізнання.

Мета статті – розкрити потенціал селф-психології Х. Кохута для теорії і практики виховання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Криза сучасної педагогіки, яка означена повсюдним зниженням рівня знань, духовним спустошенням і посиленням деструктивних настроїв учасників освітнього процесу з одного боку, а також розвитком дистанційних засобів навчання і соціальних мереж з іншого, спонукає до пізнання теоретичних положень селф-психології Х. Кохута, в якій однією з ключових проблем є питання ідентичності та формування нарцисичних розладів особистості. Де-факто значення ідей Х. Коху та для освіти можна охарактеризувати як психоаналітичну педагогіку нарцисизму, яка визначається надмірною індивідуалізацією освіти і прагненням освітянської системи безмежно задовольняти будь-які забаганки дітей, маскуючи їх під гасла дитиноцентризму та «інакшості» сучасного покоління.

Концепція нарцисизму у психоаналітичній педагогіці бере свій початок з теорії потягів З. Фрейда. Прагнучи описати енергетичну природу нарцисизму, З. Фрейд розмірковував про «почуття себе», а також взаємозалежність між лібідо і самооцінкою. Свої погляди на природу нарцисизму З. Фрейд виклав у однойменній праці «Про нарцисизм» (1914), де охарактеризував нарцисизм як придаток до егоїстичного інстинкту самозбереження, певна частина якого є у кожної людини. Однак тема нарцисизму у творчому доробку З. Фрейда мала опосередкований характер. Через те, що З. Фрейд не використав концепцію нарцисизму у своїй теорії потягів і структурної моделі, майбутнє покоління психоаналітиків (М. Балінт, М. Кляйн, Х. Кохут та ін.) почало вживати термін «нарцисизм» у найрізноманітніших значеннях: для позначення надмірно високої самооцінки або стадії розвитку лібідо, для характеристики особливого роду об'єктних відносин, або ж як сексуальної перверсії (Хензелер, 1998, с. 463).

Теоретичні витоки селф-психології сягають 1970-х рр. саме тоді Х. Кохут під час психоаналітичної практики звернув увагу на посилення нарцисичних вад у своїх клієнтів. Намагаючись допомогти клієнтам, які не відчували ефекту від психотерапії класичним психоаналізом, Х. Кохут розробив власну аналітичну техніку роботи з нарцисичними клієнтами, в основі якої висунув гіпотезу, про об'єкти, які мають найбільший вплив на особистість,

відчуваються як частина власного «Я» і позначаються як «селф-об'єкти». Іншими словами, одиницею дослідження у селф-психології є не окремий індивід як цілісна особистість, а поле взаємодій, в межах яких індивід формується, налагоджує взаємовідносини з іншими і прагне проявити себе. Відповідно зміст, який людина надає своїм діям, завжди впливає з минулих і сучасних взаємин. Тобто будь-яка діяльність людини є похідною від тих взаємин, які були сформовані індивідом у відносинах з іншими, навіть якщо у певний момент їх немає поруч (Багрій, 2017, с. 31).

Відомі історики психоаналізу Ф. Тайсон і Р. Л. Тайсон характеризують селф-психологію як одну з найбільш авторитетних теорій американської школи психоаналізу. Провідна ідея теорії Х. Кохута полягає у тому, що психічне життя людини так само залежить від зовнішнього світу, як і фізіологічне становлення. У матриці зовнішнього оточення, яке складається з об'єктів самості, внаслідок своєрідних процесів формування психологічних структур, кристалізується ядро самості дитини. Оптимальним результатом процесу розвитку особистості є формування цілісної самості, яка виникає завдяки позитивній взаємодії дитини з об'єктами самості. Ключовим завданням об'єктів самості є емпатія і підтримка дитини у її базових потягах до влади, успіху, ідеалізації і розвитку здібностей. З роками, як наслідок нетравматичних емпатійних помилок з боку дзеркального та ідеалізованого об'єкта самості, відбувається власне формування ядра самості дитини, яке займає місце об'єктів самості, що його сформували. При цьому, у випадку травматичних помилок об'єктів самості, на кшталт через відсутність емпатії чи викривлене дзеркальне відреагування, формуються різні дефекти самості. Наприклад, невміння батьків бути емпатійним дзеркалом для дитини, через нерозвиненість відчуття власної емпатії, спричиняє аналогічні розлади у дитини. Руйнування почуттів дитячої впевненості і задоволеності собою призводить до інтроекції дефектного образу батьків, і, як наслідок, до розвитку фрагментарної самості. Здавалося б, у наслідок цієї травми у дитини будуть спостерігатися проблеми з самоповагою або задоволеністю собою. Однак психоаналітична практика доводить зворотнє: травма, яку відчув на собі дитячий нарцисизм, переростає у нарцисичний гнів, який породжує фантазії дитини про свою грандіозність і винятковість серед інших (Тайсон, 1998, с. 105).

До того, як Х. Кохут представив свою теорію селф-психології, нарцисизм вважався патологічним станом, при якому людина розглядає своє тіло і свою індивідуальність як центр всесвіту і єдиний критерій цінності. Х. Кохут довів, що популярний міф про Нарциса є патологічним станом, який сформувався внаслідок викривлення нормального процесу зростання особистості. Кожна людина у ранньому віці має потребу відчуті себе центром всесвіту, інакше внутрішня пустота призведе до нарцисичної жаги власного визнання, котра поступово переросте у дефект особистості (Багрій, 2017, сс. 31–32). Відповідно «самість» («селф») дорослої людини може бути зрілою, якщо у структурі

особистості домінують здорові амбіції, ідеали і навички, або ж патологічною, коли основою розвитку особистості є нарцисизм або інші патологічні стани (Медвідь, 2016, с. 95).

Одним з найбільш відомих випадків практичної роботи Х. Кохута була історія Міс Ф., яка була максимально залежною від відгуків інших людей для підтримки власної самооцінки. Міс Ф. завжди потребувала уваги інших, щоб запевнити себе у самоцінності. Тому відсутність реакцій інших людей на її поведінку або жести викликали у неї відчуття покину тості (Baker, 1987 с. 2). Аналізуючи інші історії своїх клієнтів Х. Кохут дійшов висновку, що радість і блиск в очах батьків є життєво важливими ознаками для формування у дитини відчуття власної гідності. Тому реакції байдужості, ворожості і постійної критики дій дитини закарбовують у дитині її низьку цінність, що, як наслідок, гальмує відчуття впевненості у собі. Проте, батькам потрібно також пам'ятати, що будь-які реакції віддзеркалення на дії дитини повинні бути доцільними і відповідати стадіям розвитку особистості. Також батьки повинні розуміти, що формування характеру дитини подібне роботі м'язів. Певна ступінь спротиву дозволяє збільшити силу і потужність м'язів. Натомість відсутність труднощів призводить до атрофії, а надмірне навантаження – до виснаження і розриву м'язів. У такий же спосіб влаштовані процеси формування рис характеру.

Беззаперечно, що в умовах інформаційного суспільства, однією з проблем є т.зв. «селфізм» і формування нарцисичної особистості. Парадоксально, що ідеї селф-психології К. Кохута на десятки років випередили популярний тренд, який, за оцінками української дослідниці Н. Кальки, є одним із різновидів психічного розладу особистості. На підтвердження теорії Х. Кохута, Н. Калька зазначає, що через вподобайки і коментарі під дописами особистість прагне підвищити свою самооцінку, розвивати і коригувати власний образ. Однак селфі може також стати причиною відчуття невпевненості, покинутості і неприйняття, що призведе до травматизації «Я». Зокрема, у сучасних підлітків часто спостерігається заглиблення у віртуальний світ, через що діти живуть у світі видуманих образів та уявлень про оточення (Калька, 2017, с. 176).

Аби зарадити цьому, італійський дослідник Л. Каррара подав рекомендації щодо роботи над власним «Я», які виклав у серії з 9 книг під загальною назвою «Психоаналітична педагогіка самості» (Carrara, 2023). Л. Каррара зазначив, що, попри відсутність у доробку Х. Кохута праць з педагогіки і виховання, його ідеї доцільно використовувати у роботі з дітьми, які мають різну ступінь залежності від соціальних мереж і віртуального світу, а також з дітьми, які недоотримали батьківську турботу у ранньому віці. Щоб допомогти таким дітям учитель повинен бути максимально емпатійним і некритичним у своїх судженнях, адже дитина зможе відчути, що її дехто розуміє. Як підсумок, такий підхід сприятиме консолідації та укріпленню самості, що поступово призведе до інтеграції дитини у соціумі і навчить її вибудовувати з іншими зрілі об'єктні відносини.

Розкриємо поетапно становлення особистості згідно з теорією Х. Кохута. Дослідник наполягав, що розвиток самості триває упродовж життя людини, але найбільше значення мають перші 2–3 роки. Оскільки дитина від народження має лише інстинктивні потяги, то формування самоповаги і відчуття себе як цілісної особистості закладається батьками, яких Х. Кохут іменував «об'єктами самості» (з англ. *self-objects*). Ці об'єкти сприймаються дитиною як частинки себе. Відповідно, ідентифікуючи себе з об'єктами самості, дитина поступово формує власну, незалежну від інших самість. І для того, щоб самість успішно розвивалася, мають бути задоволені три потреби: у відображенні (дзеркалізації), ідеалізації і дублюванні (Kohut, 1971). Розкриємо детально кожну з цих потреб.

Найбільш ранньою (архаїчною) є потреба у відображенні. Кожна дитина потребує уваги і захопливого споглядання, адже відчуває задоволення від цієї уваги оточуючих. Через інтонацію, міміку і жестикуляцію дитина відчуває, що її демонстративна поведінка викликає захоплення і підтримку батьків. Це захоплене споглядання батьків за дитиною Х. Кохут називав «віддзеркаленням» (з англ. *mirroring*). І навіть у ситуаціях, коли батьки можуть відволікатися або відчувають певне роздратування, дитина вчиться задовольняти себе і на певний час бути дзеркалом для себе. Це явище Х. Кохут іменував як «трансформуюча інтерналізація», а багаторазове повторення цим самозахоплення сприяє тому, що дитина стає володарем міцної самості, яка є ядром її подальшого розвитку. Отже, дитина, яка отримала достатню кількість позитивних віддзеркалень, зростає без переживань за власну самооцінку, бо переконана, що її люблять. Самість такої дитини стає незалежною від думок інших, навіть якщо оцінки цих людей є негативними. У такому разі самоповага дитини є стійкою до можливих нарцисичних втручань і різних психологічних травм. Інакше, якщо потреба у віддзеркаленні була фрустрована, то у дитини формується примітивна, фрагментарна і загалом дезінтегрована самість. У старшому віці людина з такою самістю страждає від почуття непевненості і неповноцінності з періодичними поведінковими випадками на кшталт нереалістичної самовпевненості і хизування. Так особистість з дифузною самістю намагається отримати часткове задоволення завдяки прориву з несвідомого примітивної потреби у відображенні.

Наступна потреба розвитку самості – ідеалізація образу батьків. Дитина повинна відчувати, що її батьки найбільш розумні, всемогутні і здатні завжди її підтримати. Навіть попри те, що в реальності батьки не є такими, дитина вчиться задовольняти потребу в ідеалізації, однак за умови, що в її оточенні є людина, яка має подібні якості. Завдяки механізмам трансформуючої інтерналізації дитина навчається самостійно справлятися з новими викликами оточуючого світу, що, сукупно з розвитком самоповаги, є основою цілісної самості. Водночас, якщо потреба в ідеальному батьківському образі фрустрована, то дефект самості збільшується, а людина втрачає здатність отримувати задоволення від життя, відчувати натхнення, виявляти творчість,

жартувати тощо. Передумови для фрустрації створюють ситуації, коли розлади поведінки батьків настільки суттєві, що дитині стає очевидно їх нездатність бути кандидатами в об'єкти ідеалізації. Таким чином, розвиток самості у ранньому віці дитини має біполярну структуру: демонстраційний полюс і полюс ідеалів. Якщо за поведінку і самооцінку дитини відповідальна насамперед мати, то за формування ідеалів переважно батько.

Зважаючи на власний клінічний досвід, Х. Кохут доповнив теорію селф-психології положенням про потребу у дублюванні і двійнику (з англ. twinship). На думку Х. Кохута, у шкільному віці дитина потребує відчуття подібності (схожості) з іншими. Якщо ця потреба задовольняється якісно, то у дорослому віці у людини формується відчуття соціальної приналежності і впевненості у своєму статусі. Натомість, якщо виховання дитини не було гармонійним, то у дитини може сформуватися один з трьох типів особистості: 1) особистість, яка відчуває жагу до віддзеркалення; 2) яка відчуває потребу в ідеалі; 3) яка відчуває alter-Ego. Відповідно, перший тип особистості відчуватиме потребу в об'єктах, які будуть постійно підтримувати і захоплюватися його діями. Однак, зазвичай, постійні об'єкти не можуть задовольнити увагу такої особистості і вона знову відправляється на пошуки нових об'єктів, щоб вкотре задовольнити свою жагу до самоповаги і відчуття самоцінності. Формування такого типу особистості часто спричинене намаганнями матері задовольнити власні амбіції у вихованні, а не віддзеркалювати потреби дитини (Kohut, 1971, с. 114–115).

Інші два типи особистості за Х. Кохутом потребують пошуку ідеального суб'єкта, який буде випромінювати захоплення їх поведінкою, або як у випадку з третім типом, шукати підтвердження власних почуттів у схожій за патернами поведінки людини, адже наявність alter-Ego зміцнює відчуття власної реальності і впевненості у правильності вчинків. При цьому важливо зважати на те, що усі три типи особистості за Х. Кохутом не здатні на тривалий час встановлювати взаємовідносини з іншими, адже постійно прагнуть до пошуку нових об'єктів.

Висновки і перспективи подальших розвідок. Отже, головним завданням селф-психології формування самостійності дитини, яка розвиває внутрішні амбіції та ентузіазм до життя. Застосування батьками прийомів віддзеркалення та ідеалізації в процесі формування особистості сприятиме засвоєнню дитиною моральних цінностей та утверджуватиме в неї відчуття особистої незалежності до певної спільноти. В іншому ж разі в дитини буде формуватися фрагментарна самість, що проявлятиметься такими рисами, як психосоціальна розбалансованість, спустошеність, надмірна агресія, бентежність. Тому, аби цьому зарадити, учитель повинен проявляти до такої дитини емпатію, інтерес та всіляко підтримувати її дії. Це є надто актуальним в реаліях нашого сьогодення, особливо в умовах воєнного стану. Адже як свідчить результати дослідження «Освіта під час війни», проведеного Державною службою якості освіти, діти стали майже в двічі більше втомленими і в них помітно знизилися мотивація до навчання.

З огляду на означену проблематику, а також соціальну нестабільність та психоемоційне напруження в суспільстві, перспективи подальших розвідок вбачаємо у дослідженні екзистенціального аналізу і способів його використання у сучасній практичній педагогіці.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

Петренко, О. (2017). Психоаналітична педагогіка: інновація ХХІ ст. чи історико-педагогічна реконструкція досвіду першої третини ХХ ст. *Інноватика у вихованні*. Вип. 6, сс. 53–62.

Нелін, Є. (2017). Психоаналітична педагогіка як новітня концепція в освіті постнекласичного суспільства. *Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки*. № 4 (59), сс. 363–367.

Вертель, А. (2015). Психоаналітична традиція та педагогіка: філософсько-психологічний аналіз. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. № 9, сс. 182–189.

Кушнір, Ю., Більо, Т. (2017). Теоретичні основи психоаналітичної педагогіки в умовах сучасного виховання. *Український педагогічний журнал*. № 4, сс. 76–80.

Хензлер, Х. (1998). Теория нарциссизма. *Энциклопедия глубинной психологии*. – Т. I. – Зигмунд Фрейд: жизнь, работа, наследие – Москва: ЗАО МГ Менеджмент, сс. 463–482.

Багрій, Я. (2017). Психоаналіз: навч. посіб. / Я. Т. Багрій. Київ: ДП «Вид. дім «Персонал». 138 с.

Тайсон, Р., Тайсон, Ф. (1998). Психоаналитические теории развития. Екатеринбург: *Деловая книга*. 528 с.

Медвідь, Є. (2016). *Основи глибинної психології* : навч. посіб. Ніжин: НДУ імені Миколи Гоголя. 203 с.

Baker, H., Baker, M. (1987). Heinz Kohut's Self Psychology: An Overview. *Am J Psychiatry*. № 44, сс. 1–9.

Калька, Н., Цибрівський, Я. (2017). Проблеми формування селфізму в сучасному світі: теорії, причини і фактори впливу. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. С.: Психологічна*. № 1, сс. 169–177.

Carrara, L. (2023). Collana di Pedagogia Psicoanalitica del Sè. URL: https://www.amazon.com/dp/B0BT8BTCXH?binding=paperback&ref=dbs_dp_rwt_sb_pc_tpbk (дата звернення 29.07.2024).

Kohut, H. (1971). The analysis of the self: A systematic approach to the psychoanalytic treatment of narcissistic personality disorders. University of Chicago Press. URL: <https://www.ccmps.net/PT10/kohutself.pdf> (дата звернення 29.07.2024).

REFERENCES

- Petrenko, O. (2017). Psykhoanalytychna pedahohika: innovatsiia XXI st. chy istoryko-pedahohichna rekonstruktsiia dosvidu pershoi tretyny XX st. [Psychoanalytic Pedagogy: an Innovation of the 21st Century or Historical-pedagogical Reconstruction of the Experience of the First Third of the 20th Century.]. *Innovatyka u vykhovanni*. Vyp. 6, ss. 53–62. [in Ukrainian]
- Nelin, Ie. (2017). Psykhoanalytychna pedahohika yak novitnia kontseptsiiia v osviti postneklasynchnoho suspilstva [Psychoanalytic Pedagogy as a New Concept in the Education of a Post-classical Society]. *Naukovyi visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky*. No 4 (59), ss. 363–367. [in Ukrainian]
- Vertel, A. (2015). Psykhoanalytychnatradytsiiatapedahohika: filosofsko-psykholohichnyi analiz [Psychoanalytic Tradition and Pedagogy: Philosophical and Psychological Analysis]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnolohii*. No 9, ss. 182–189. [in Ukrainian]
- Kushnir, Yu., Bilyo, T. (2017). Teoretychni osnovy psykhoanalytychnoi pedahohiky v umovakh suchasnoho vykhovannia [Theoretical Foundations of Psychoanalytic Pedagogy in the Conditions of Modern Education]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal*. No 4, ss. 76–80. [in Ukrainian]
- Khenzeler, Kh. (1998). *Teoriya nartsissizma* [Theory of narcissism]. Entsiklopediya glubynnoy psikhologii. T. I. Sigmund Freud: zhizn, rabota, naslediye. M.: ZAO MG Menedzhment, SS. 463–482. [in Russian]
- Bahrii, Ya. (2017). *Psykhoanaliz: navch. posib.* [Psychoanalysis. A Study Guide]. Ya. T. Bahrii. Kyiv: DP «Vyd. dim «Personal». 138 s. [in Ukrainian]
- Tayson, R., Tayson F. (1998). *Psikhoanaliticheskiye teorii razvitiya* [Psychoanalytic Theories of Development]. Ekaterinburg: Delovaya kniga. 528 s. [in Russian]
- Medvid, Ye. (2016). *Osnovy hlybyynnoi psykholohii : navch.posib.* [Basics of Depth Psychology. A Study Guide]. Nizhyn: NDU imeni Mykoly Hoholia. 203 s. [in Ukrainian]
- Baker, H., Baker, M. (1987). Heinz Kohut's Self Psychology: An Overview. *Am J Psychiatry*. No 44, PP. 1–9. [in English]
- Kalka, N., Tsybrivskyi, Ya. (2017). Problemy formuvannia selfizmu v suchasnomu sviti: teorii, prychyny i faktory vplyvu. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. S.: Psykholohichna. No 1, ss. 169–177. [in Ukrainian]
- Carrara, L. (2023). *Collana di Pedagogia Psicoanalitica del Sè*. URL: [https://www.amazon.com/dp/B0BT8BTCXH?binding=paperback&ref=dbs_dp_rwt_sb_pc_tpbk\(data zvernennia 29.07.2024\)](https://www.amazon.com/dp/B0BT8BTCXH?binding=paperback&ref=dbs_dp_rwt_sb_pc_tpbk(data%20zvernennia%2029.07.2024)) [in Italian]
- Kohut, H. (1971). The Analysis of the Self: A Systematic Approach to the Psychoanalytic Treatment of Narcissistic Personality Disorders. University of Chicago Press. URL: <https://www.ccmps.net/PT10/kohutself.pdf> (data zvernennia 29.07.2024) [in English].

PEDAGOGICAL POTENTIAL OF SELF PSYCHOLOGY

Yevhen Nelin

Candidate of Pedagogical Sciences,
Independent Researcher,
Kyiv, Ukraine
ORCID:0000-0001-5612-8589,
e-mail:ievgen.nelin@i.ua

Abstract. The article analyzes the key tenets of H. Kohut's self-psychology and explores its potential for the theory and practice of education. It emphasizes that self-psychology is a branch of psychoanalysis that focuses on issues of narcissism and self-knowledge. In the contemporary context of individualized education, where the system aims to satisfy any whims of children, studies that address problems related to the development of the self as the center of stable mental structures of personality, contributing to self-development and integrity, gain particular importance. It has been established that for the formation of an integrated self, a necessary condition of upbringing is the joy and sparkle in the parents' eyes and their complete support of the child's actions. Conversely, reactions of indifference, hostility, and constant criticism of the child's actions imprint a sense of low value in them, hindering their self-confidence. It is emphasized that in early school and adolescent years, the responsibility for supporting the child lies with teachers and peers. It is revealed that comments and likes on social media posts, as well as involvement in the selfie subculture as a means of self-expression, hold significant importance for the modern generation. It has been proven that, according to H. Kohut's ideas, for the successful development of the self, three needs of the personality must be met: mirroring, idealization, and twinship. The conclusion is made that the process of child upbringing should focus on the assimilation of moral values and the formation of a sense of being part of a community. To support this, teachers should show empathy, interest, and support for the children's creative pursuits. Otherwise, children will develop a fragmented self, characterized by traits such as imbalance, emptiness, excessive aggression, and confusion. Given the loss of meaningful orientations among many children for further learning, the prospects for further research are seen in the study of existential analysis and its application in modern practical pedagogy.

Keywords: self-psychology, psychoanalysis, psychoanalytic pedagogy, self, narcissism, upbringing, H. Kohut.

Стаття надійшла до редакції 10.09.2024 р.